

## Göçün Suriyeli ve Yemenli Göçmenlerin Aile Yapıları Üzerine Etkileri\*

### The Notion of Migration and its Effects on Syrian and Yemeni Immigrant Families

Eymen Ekmen<sup>1</sup> , Orhan Koçak<sup>2</sup> 

#### Öz

Bu araştırma, Suriye ve Yemen’de yaşanan iç karışıklıklar, savaş, siyasi baskı vb. nedenlerle İstanbul’a göç etmiş ve İstanbul/Beylikdüzü ilçesinde ikamet eden Suriyeli ve Yemenli göçmenlerin aile yapısındaki değişim ve dönüşümleri; ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim, sağlık ve barınmaya ilişkin incelemek ve değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada, belirtilen nedenlerle İstanbul’a göç etmiş ve İstanbul/Beylikdüzü ilçesinde ikamet eden Suriyeli ve Yemenli 14 göçmen kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca sahada bulunulan süre içerisinde çalışma yürütülen toplumsal grupla kısmi zaman geçirilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen analiz sonuçları, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde; demografik veriler, sosyo-ekonomik düzey, sosyo-kültürel yapı, eğitim, sağlık, Türkiye’ye geliş ve yerleşme süreci başlıkları altında toplanmıştır. Araştırma sonucunda; göçün katılımcıların hayatında ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim, sağlık ve barınmaya ilişkin etkiler yarattığı görülmüştür. Bu etkiler, katılımcıların aile yapısında; aile içi dengelerinde, aile içi ilişkilerinde ve ailenin çevre ilişkilerinde, aile tipinde, aile içi sorumluluklarda ve aile içi rol dağılımlarında değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına sebep olmuştur.

#### Anahtar Kelimeler

Göç, Göçmen, Aile yapısı, Uluslararası göç, Göçün etkileri

#### Abstract

This research has been conducted to examine and evaluate the changes and transformations in the family structure of Syrian and Yemeni immigrants who live in the Istanbul/Beylikdüzü district and who have migrated to Istanbul due to war, political pressure and civil war in Syria and Yemen. The changes and transformations

\* Bu makale Eymen Ekmen’in yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1 **Sorumlu Yazar:** Eymen Ekmen (Arş. Gör.), İstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: eyemekmen@hotmail.com ORCID: 0000-0002-8623-2798

2 Orhan Koçak (Prof. Dr.), İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: orhan.kocak@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-6741-1793

**Atf:** Ekmen, E. ve Kocak, O. (2020). Göçün Suriyeli ve Yemenli Göçmenlerin Aile Yapıları Üzerine Etkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 79, 167-205. <https://doi.org/10.26650/jspc.2020.79.0002>

in the family structure of migrants have been examined and evaluated in terms of economic and socio-cultural, educational, health and housing aspects. In this study, in which qualitative research methods have been used, in-depth interviews have been conducted with 14 Syrian and Yemeni immigrant women who migrated to Istanbul for the stated reasons and now live in the Istanbul/Beylikdüzü district. In addition, some time has been spent with the social group in which the study was conducted. Findings obtained as a result of the interviews, within the framework of certain concepts and themes were gathered under the following headings: demographic data, socio-economic level, socio-cultural structure, education, health, arrival in Turkey and settlement. As a result of the research, migration has had economic, socio-cultural, educational, health and housing impacts on participants' lives. These impacts have caused changes and transformations of family balances, family relations and family's environment relations, family type, family responsibilities and family role distributions in the family structure of the participants.

**Keywords**

Migration, Immigrant, Family structure, International migration, Effects of migration

### **Extended Summary**

Migration is a phenomenon that has been going on since the beginning of human history. It can be defined as the fact that individuals or communities leave their places for some reason and go to other places temporarily or permanently. This process, which is defined as a displacement movement, contains many factors that affect the structure of society. There might be many reasons behind migration such as economic insufficiencies, political pressures, natural disasters, wars, or civil wars.

Migration is simply described as a displacement movement but it is not just a displacement movement. Migration is a process that has many social, cultural, economic, etc. effects. Therefore, migration should be evaluated considering the whole process.

One of the most important causes of migration is economic reasons. When individuals and families feel economically inadequate, they seek a life where they can live in better conditions and when they get these conditions, they migrate from their regions to other regions where they can live in better conditions. Although economic reasons are one of the most significant causes of migration, it is not the only reason. There are many reasons such as social, cultural, political etc.

Due to war, civil war, regime change, political pressures, people may have to migrate from their regions. Mandatory migrations under these conditions are important because individuals, families and communities migrate to live in their religion freely, speak their language freely, and avoid torture and death. In an environment where life and property security is at risk as a result of events due to political reasons, economic activities may slow down and may come to a standstill. In such cases, people quit their work and production and they try to migrate to safe areas en masse. Therefore, migration due to compulsory reasons negatively affects the economy of both the country and the people but the effects of migration are not limited to these. Migration does not only affect immigrants or that country, but also the final country and transit country.

Turkey which is both a transit and final country is located on the migration routes due to its geographical location. It is a bridge between Asia and Europe, which is why it is affected a lot by migration waves. Turkey has received immigration from many different countries and continues to receive it. In recent

years there has been a huge increase in migration to Turkey. The problems in the Middle East is one of the major causes of increasing migration to Turkey. The Arab Spring which started in 2010 can be shown as a good example of this situation.

The anti-power demonstrations that started in Tunisia on 17 December 2010 and spread rapidly in the Arab Geography affected Arab countries such as Egypt, Libya, Syria, Yemen, Algeria and Jordan in 2011, and as a result, civil rebellion against the regime has begun in these countries as well. This process is called “The Arab Spring”. Since the beginning of the Arab Spring, migration from countries that have experienced this process to neighboring countries and other parts of the world has begun. One of the most affected countries by this migration wave is Turkey.

As it is known, migration affects immigrants and their families, and the country that they migrated to. Immigrants who have to migrate may experience economic problems, cultural adjustment problems, language problems, or psychological problems due to the difficult process of migration. In addition, as a result of the effects of migration, immigrants and their families may break off from life sources, habits and some values that are identified with their own lives. In this process they might be exposed to some effects that change their family structures. A change in any member of the family may affect the whole family and as a result, transformations may occur in the family structure.

This research has been conducted with 14 Syrian and Yemeni immigrant women by using qualitative research methods (depth interview and partial participation observation) to examine and evaluate the changes and transformations in the family structure of Syrian and Yemeni immigrants who live in the Istanbul/Beylikdüzü district and who have migrated to Istanbul due to war, political pressure and civil war.

As a result of the research, migration has had economic, socio-cultural, educational, health and housing impacts on participants’ lives. These impacts have caused changes and transformations of family balances, family relations and family’s environment relations, family type, family responsibilities and family role distributions in the family structure of the participants.

## Göç Kavramı, Göçün Etkileri ve Aile

Göç kavramı, insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanoğlu tarih boyunca, yaşamlarını sürdürdükleri mekanları savaş, doğal afet, iç karışıklık, işsizlik, ekonomik kriz, töre vb. nedenlerden ötürü isteyerek ya da zorla, kalıcı ya da geçici bir süreliğine terk ederek şartların daha iyi olduğu yerlere gitmişlerdir. Göç, tek boyutlu bir olgu değildir. Göçle yaşanan bu yer değişimi, sadece mekansal bir değişim olmayıp aynı zamanda kültürel bir değişimdir. Bu değişim kültürel olduğu kadar ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve hukuki bir değişimdir. Göçle birlikte yaşanan bu değişim, hem göç eden kişileri hem de göç edilen tarafı etkilemektedir (Dağaşan ve Aydın, 2017, s. 737).

Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan bir ülke olan Türkiye, transit bir ülke konumundadır ve göç yolları üzerindedir. Türkiye, konumu nedeniyle, diğer ülkelerde yaşanan olumsuzluklar sonrasında gerçekleşen göç dalgalarından fazlaca etkilenmektedir. Bu nedenle, birçok farklı ülkeden göç almıştır ve almaya devam etmektedir.

Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketleri kısaca incelendiğinde, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen sürede birçok göç hareketinden söz etmek mümkündür. İlk olarak 1922-1938 yılları arasında karşılıklı olarak gerçekleşen Türk – Yunan mübadelesinden söz edilebilir. Diğer önemli göç hareketlerine bakıldığında ise 1924, 1936 ve 1953 yıllarında Balkanlardan Türkiye'ye gerçekleştirilen göç dalgalarından söz etmek mümkündür. Bir diğer göç dalgası ise 1989 yılına kadar devam eden Bulgaristan'dan Türkiye'ye doğru gerçekleştirilen göç dalgasıdır. Bu göç dalgalarının dışında 1979 İran Devrimi, 1988 Irak-Halepçe Katliamı, 1991 Irak- Körfez Savaşı, 1995 Srebrenitsa Katliamı, 1999 Kosova'da meydana gelen olaylar, 1982 Sovyetlerin Afganistan'ı işgali, 2003'te başlayan ABD-Irak Savaşı ve Arap Baharının etkisiyle başlayan, 2011'den bu yana devam eden Suriye'deki iç karışıklıklar sonrası Suriye'den Türkiye'ye gerçekleştirilen göçlerden söz edilebilir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015).

17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayarak Arap Coğrafyasında hızla yayılan iktidar karşıtı gösterileri, 2011 yılında Mısır, Libya, Suriye, Yemen, Cezayir ve Ürdün gibi Arap ülkelerini de etkilemiştir ve bunun sonucunda rejime karşı halk ayaklanmaları yaşanmıştır. Yaşanan bu süreç "Arap Baharı" olarak adlandırılmaktadır. Arap Baharının yaşanmasının arkasında yönetsel

sıkıntılar, halk ve iktidar arasındaki güven problemleri, siyasal nedenler, tarihsel nedenler, sosyal nedenler, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yaşanan ekonomik sıkıntılar gibi birçok neden yatmaktadır (Memiş, 2015, s. 101-102). Arap Baharının başlangıcından beri, bu süreci yaşayan ülkelerden komşu ülkelere ve tüm dünyaya göçler yaşanmaya başlamıştır. Bu göç dalgasından en çok etkilenen ülkelerin başında Türkiye ve Lübnan gelmektedir (Memiş, 2015, s. 102-103). Yukarıda da belirtildiği gibi göç, hem göç eden birey ve aileleri hem göç veren ülkeyi hem de göç edilen ülkeyi etkilemektedir.

### **Göç Veren Ülkedeki Etkileri**

Göç, derinlemesine düşünülmediğinde tek taraflı bir hareket olarak algılandığında sadece göç edilen ülke üzerinde etkileri yoktur. Ekonomik, sosyal, kültürel, politik, dini vb. dönüşleri düşünüldüğünde çok yönlü bir hareket olduğu açıktır. Göç, daha önce de değinildiği gibi az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yapılan bir harekettir ve göç veren ülke üzerinde de olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır (Yılmaz, 2014, s. 1692).

Göç; Kuzey Afrika, Ortadoğu, Latin Amerika ve Doğu Avrupa'daki ülkelerin bazılarında, işsizlik sorununu azaltan ve dışarıdan ülkeye ekonomik girdi sağlayan bir gelir kaynağı olarak görülmektedir (Weiner ve Rainer, 1997, s. 2). Yurtdışında yaşayan göçmenler, kendi ülkeleriyle bağlarını koparmadıkları sürece, ülkelerine para göndermekte ve yatırımlar yapmaktadırlar. Bu yatırımlar göç veren ülkenin kalkınmasında (sağlık alanından alt yapı hizmetlerine kadar her alanda) etkili olmaktadır. Göçmenler, göç ettikleri topraklarda oranın kültüründen, yaşam koşullarından, eğitim sisteminden, çalıştıkları işlerden ve çevreden etkilenerek yeni şeyler öğrenirler ve öğrendiklerini kendi ülkelerine aktarırlar. Tutum ve davranışların, düşünce biçimlerinin değişimi ve aktarımıyla beraber kültürel değişimler meydana gelir. Bu değişimler ve öğrenilen beceriler ülkenin, siyasi ve ekonomik yapıda dönüşümler yaşamasına katkı sağlarken, sağlık alanında ve eğitim sisteminde de gelişmelere yol açar (Chimhowu, Piese ve Pinder, 2005, s. 95-96).

Göçün malesef ki göç veren ülke tarafından her zaman olumlu sonuçları yoktur. Yurtdışından gönderilen paranın yeterli olması, diğer aile bireylerinin çalışmamasına ve bağımlı hale gelmesine yol açabilmektedir. Bu bağımlı aile bireyleri, çalışmaya ihtiyaç duymadıkları için üretime katkı sağlamazlarken sadece tüketici bireyler haline gelirler. Yurtdışından gelir elde eden aileler ve

yurtdışından geliri olmayan aileler arasında eşitsizlikler oluşur. Ayrıca göçmenler her zaman olumlu kültürel edinimler elde etmezler ve olumsuz edinimleri de kendi ülkelerine aktarırlar (Chimhowu ve ark., 2005, s. 95-96).

Göçün, göç veren ülkeye olumsuz yanlarından bir diğeri ise; giden göçmenlerin arasında kendi ülkesinde kalifiye eleman olarak çalışan ustalar, mesleğinde kendini geliştirmiş çalışanlar, iyi yetişmiş mühendisler vb. kişilerin bulunmasıdır. Yani göç eden kişilerin niteliği de bir o kadar önemlidir. Beyin göçü de aynı şekilde, göç veren ülke açısından nitelikli ve eğitilmiş insan kaybıdır ve bu nedenle beyin göçünün de göç veren ülke açısından olumsuz etkileri bulunmaktadır.

### **Göç Alan Ülkedeki Etkileri**

Bazı ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel etkiler nedeniyle gerçekleşen göç hareketi, göç veren ülkeyi etkilediği gibi göç alan ülkeyi ve o ülkenin vatandaşlarını da etkilemektedir (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016, s. 2). Bu etki, gelen göçün ne tür bir göç hareketi olduğuyula da yakından ilişkilidir. Savaş, iç karışıklık gibi nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalarak gelen kitlesel göç dalgaları ile işçi göçü, beyin göçü vb. şekilde gelen göçün etkisi aynı değildir. Ülkelerin göç politikaları da göçün türüne göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle, bölgede son yıllarda yaşanan olumsuz siyasi gelişmelerden, iç karışıklıklardan ve savaşlardan büyük ölçüde etkilenmiş ve geniş çaplı kitlesel göç hareketlerine maruz kalmıştır. Türkiye buna rağmen, insani bir göç politikası izlemiş ve savaş mağduru milyonlarca göçmeni kabul ederek göçmenlere geniş çaplı haklar sağlamıştır. Onlara yönelik hizmetler için yüklü miktarda harcamalar yapmıştır. Ne yazık ki her ülke göçmenlere karşı insani bir göç politikası izlememektedir. Gelişmiş ülkelerin ve Avrupa'nın göç politikalarına baktığımızda, kitlesel göçlere karşı sert bir tutum içerisinde oldukları, ulusal çıkarlarını ön planda tuttıkları görülmektedir (Günay, Atılğan ve Serin, 2017, s. 56).

Ülke her ne şekilde göç almış olursa olsun, göçmenler yaşamlarını devam ettirmek için işgücüne katılmaya başlarlar. Zaman içerisinde kendi işyerlerini, fabrikalarını açarak bu ülkelerin ekonomisine katkıda bulunmaya ve bu ülkelerde üretim ve tüketim yapmaya başlarlar. Yaşadıkları yerlerde çevre ile

kaynaşmaya başlayarak kültürel edinimlerini aktarmaya ve buldukları toplumun kültürünü öğrenmeye başlarlar. Karşılıklı alışveriş ile bu döngü devam eder ve kültürlenme yaşanır. Bu kültürlenme sürecinde olumlu edinimler aktarıldığı gibi olumsuz edinimler de aktarılır.

Göç alan ülkelerin göçmen halk ile yerel halk arasındaki entegrasyonu doğru ve en kısa şekilde tamamlaması önemlidir. Aksi takdirde yerel halk ve göçmen halk arasında sorunlar yaşanabilmektedir. Entegrasyon sorunu yaşanırca göçmen halk birbirine sıkı sıkıya bağlanırken yerel halka karşı taraf alabilir ve aynı şekilde bu taraf alma yerel halk tarafından da gerçekleştirilebilir. Ayrıca doğru ve insani göç politikaları uygulanmazsa veya denetlemeler iyi şekilde yapılmazsa, göçmen nüfus sigortasız ve ucuz işgücü olarak kullanılabilir.

Göç alan ülkeler, bu durumdan hem olumlu hem de olumsuz etkilenirler. Bu ülkeler; bu hususta ayırdıkları kaynakları ve yapılan harcamaları doğru göç politikaları izleyerek uygularlarsa, olumsuzlukları azaltarak bu durumu hem ülke hem de göçmen ve yerel halk adına olumluya çevirebilirler.

### Göçün Transit Ülkedeki Etkileri

Son yıllarda yaşanan savaş ve iç karışıklıklar sonrasında dünya genelinde düzensiz göç ve göçmen sayısı artmıştır ve bu durum transit ülke konumundaki Türkiye'yi oldukça etkilemiştir. 1970-2017 yılları arasındaki göçmen sayılarının değişimi aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 2-1)

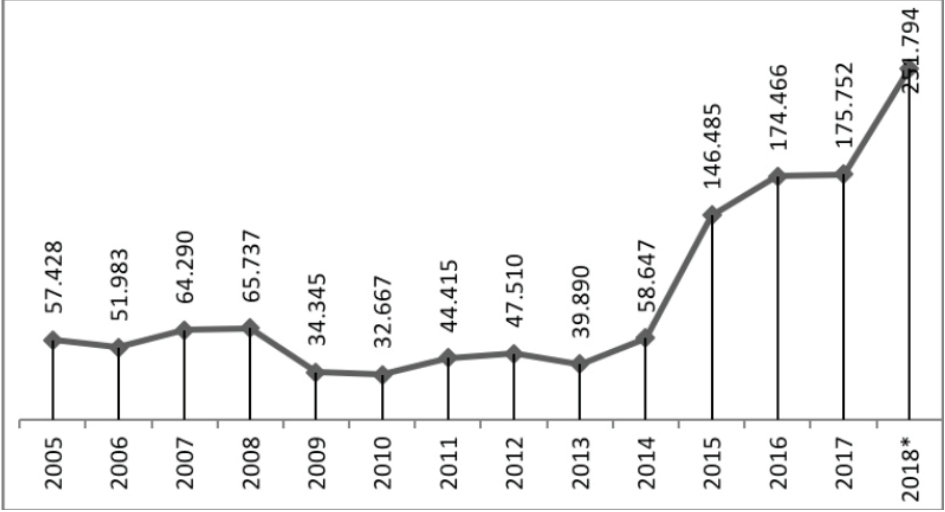
Tablo 2-1  
*Yıllara Göre Göçmen Sayılarının Değişimi (1970-2017)*

Yıllar	Göçmen Sayısı	Göçmenlerin Dünya Nüfusuna Oranı (%)
1970	84,460,125	2.3%
1975	90,368,010	2.2%
1980	101,983,149	2.3%
1985	113,206,691	2.3%
1990	152,563,212	2.9%
1995	160,801,752	2.8%
2000	172,703,309	2.8%
2005	191,269,100	2.9%
2010	221,714,243	3.2%
2015	243,700,236	3.3%
2017	258,000,000	3.4%

(UN World Migration Report, 2018: 18)



Türkiye bu nedenle göç politikalarını düzenlemek ve göçü daha iyi yönetebilmek amacıyla 2014 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğünü kurmuştur. 15.07.2018 tarihinde de “Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi” kurulmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). Aşağıda 2005-2018 yılları arasında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı verilmiştir (Grafik 2-1).



**Grafik 2-1.** Yıllara Göre Türkiye’de Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı  
(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019)

Transit göç, göçmenlerin buldukları ülkeyi nihai ülkeye varmak amacıyla geçici olarak kullandıkları düzensiz bir göç türüdür (UNECE, 2012). Transit ülke ise; göçmenlerin transit göç yolları üzerinde bulunan ve legal veya illegal olarak bir süre ülkede ikamet eden geçici nüfusu (bu nüfus yerleşik nüfusa dönüşebilir) barındıran ülkedir (De Tapia, 2004, s. 112).

Türkiye, Asya ve Avrupa arasında köprü görevi gören coğrafi konumu nedeniyle, Avrupa’ya ulaşmak isteyen göçmenler için transit ülke konumundadır (Deniz, 2015, s. 212). Bu konumu nedeniyle, Ortadoğu ve Asya’daki birçok ülkeden göç almaktadır. Aynı zamanda Avrupa’da mülteci olabilmek için sığınma talebinde bulunmuş kişilerin de kabul edilmek veya geri gönderilmek üzere bekletildiği ülke konumundadır. Sığınma talebi olumsuz olan bazı göçmenler, kendi ülkelerine geri dönmek istemedikleri için Türkiye’de kalarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar.

Türkiye’nin transit göç ile ilgili politikaları, daha çok AB ile olan siyasi ilişkiler doğrultusunda şekillenmektedir (Yılmaz, 2014, s. 1698).

Göçün aileler üzerindeki etkilerine değinilmeden önce göçmenlerin yaşadıkları sorunlara değinmek faydalı olabilir.

### **Göçmenlerin Yaşadıkları Sorunlar**

Zorunlu ya da isteyerek fark etmeksizin bir başka ülkeden gelen göçmenler, arkaalarında bir hayat bırakarak; yaşadıkları kültürden, dilden, eğitim sisteminden, çevreden koparak farklı bir sistemin olduğu topraklara gelmektedirler. Alışılmış düzen ve yaşadıkları sistemin dışına çıkan göçmenler yeni yaşam yerlerinde, uyum süreci esnasında entegrasyon sorunu, eğitim ve öğretimle ilgili sorunlar, sosyal dışlanma, ekonomik sorunlar, sağlık sistemine ilişkin sorunlar vb. yaşayabilmektedirler.

Göç etme sebebi, göç eden kişilerin kimliği, yaşanan göçün türü, nihai varılan ülke/bölge, göç edilen yerin kültürü ve orada yaşananlar değıştikçe uyum sorunları da farklılık gösterebilmektedir.

### **Sosyal Dışlanma**

Sosyal dışlanma; sosyal, kültürel ve ekonomik bir şekilde ortaya çıkan çok boyutlu bir olgudur (Jehoel Gijbers ve Vrooman, 2007). Sosyal dışlanmayı; toplum içindeki farklı bir grubun topluma entegre olması için gereken hakların bir kısmına ya da tamamına birtakım engeller nedeniyle ulaşamaması veya ulaşımının engellenmesi ve o grubun toplumun dışında bırakılması olarak tanımlayabiliriz.

Sosyal dışlanma sorunu, küreselleşmenin etkisiyle sosyal, ekonomik ve kültürel alanda oluşan eşitsizlikler ve toplumsal barışa zarar veren dönüşümler sonucunda ortaya çıkmıştır (Sapançalı, 2005, s. 101).

Göçmenler de bazı haklara ulaşımının sistematik olarak engellenmesi nedeniyle sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedirler. Entegrasyon sorunu, kültür farklılığı, aynı dili konuşmama gibi nedenler de sosyal dışlanmayı artırabilmektedir. Sosyal dışlanma ve haklara erişim, spesifik olarak yaşanan ülkenin göç politikalarına ve dinamiklerine bağlı olarak değışiklik gösterebilmektedir (Dedeoğlu, 2011, s. 29-31).

### **Ekonomik Sorunlar**

Savaş, iç karışıklık, siyasi baskı, vb. nedenlerle yaşadıkları ülkeleri, zorunlu ve acil bir şekilde terk eden/ etmek zorunda kalan göçmenler, bu süreçte maddi

ve manevi (statü, para, çevre, mevki, ün vb.) birçok kayıp yaşayabilmektedirler. Göç sürecinde göçmenler; birikimlerinin taşınamaması, banka hesaplarından para çekememe, sahip oldukları ev ve iş yerlerinin kullanılamaz hale gelmesi, iş ve statü kaybı gibi birçok sorun ve kayıp yaşayabilmektedirler. Göçmenler tüm bu sorunlara ve kayıplara rağmen, güvensiz bir yaşamdan kaçmak ve hayatlarını kurtarmak amacıyla göç etmektedirler. Göç ettikleri ülkelerde iş bulmada sıkıntılar yaşayabilmekte, iş bulsalar bile düşük ücretlerle, sigortasız çalıştırılabilmektedirler (Üstübcü, 2011, s. 2-12). Bu nedenle göç edenler için en önemli ekonomik sorunlardan biri istihdam sorunudur (Koç, Görücü ve Akbıyık, 2015, s. 64). İşe girişlerinde sigorta yapılmayan göçmenler, herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadıkları için işten kolaylıkla çıkartılabilmektedirler.

### **Eğitim ve Öğretime İlişkin Sorunlar**

Göçmenlerin yaşadığı sorunlardan biri de eğitim ve öğretim konusudur. Eğitim, göç edenler için, göç edilen yere ve şartlara entegre olma sürecinde önemli bir fırsattır. Göçle gelmiş çocukların eğitim-öğretimden eşit şekilde faydalanabilmesi için alınması gereken önlemler artırılmış olsa da halen önündeki engeller nedeniyle eğitim-öğretimden faydalanamayan göçmenler bulunmaktadır (Eren, 2019, s. 214).

Dil ve eğitim sistemindeki farklılıklar nedeniyle göçmenler, bu konuda göç ettikleri ülkelerde sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Dili ve eğitim sistemini öğrenirken yaşanan yıl kaybı (uyum sürecinin iyi yürütülememesi), ekonomik şartların elverişli olmaması nedeniyle çalışmak zorunda kalınması, mezun olunan son okulun diğer ülkede denk sayılmaması, üniversite diplomasının denklik sorunu, göç öncesinde devam edilen eğitim ve öğretimin yarım kalması veya göç edilen yerde eğitime başlanması fakat devam edilememesi gibi birçok sorun yaşanabilmektedir. Eğitime erişim kadar, eğitime devam için gerekli şartların sağlanması da önemlidir.

UNCHR'ye göre Türkiye'deki Suriyeli göçmen çocukların %25'i eğitimi yarıda bırakmıştır (UNCHR, 2014).

### **Sağlık Sorunları**

Göçün, zorlu ve yıpratıcı bir süreç olduğu ve bu nedenle ruh sağlığı ve genel sağlık üzerinde olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir (Sır, Bayram ve Özkan, 1998, s. 87). Savaş, iç karışıklık vb. nedenlerle gelen göç dalgalarında uygun

olmayan yaşam şartlarından geçildiği ve göç edilen ülkede her zaman uygun yaşam şartlarına sahip olunamayacağı düşünüldüğünde göçmenlerin sağlık sorunları göz ardı edilemez.

Göçmenlerin herhangi bir sağlık probleminde, o ülkenin vatandaşı gibi sağlık sisteminden faydalanabilmeleri için, birtakım gerekliliklere (ülkeden ülkeye değişmekte; kimlik kartı, sigorta kaydı vb.) ihtiyaçları vardır. Göçmenler yasal olarak tüm bu haklara sahip olsalar dahi, ekonomik düzeylerinin iyi olmaması, yaşadıkları ülkenin dilini (yeterince iyi) bilmemeleri gibi nedenlerden ötürü sağlık hizmetlerine ulaşmada sorunlar yaşayabilmektedirler (Aksu ve Sevil, 2010, s. 136).

### **Kadının Aile İçi Konumu ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri**

Göç; sosyal uyumu, sosyal bağları, aile içi rolleri, aile tipini, aile üyelerini, kültürel değişimi, eğitimi, ekonomiyi, barınmayı vb. birçok kavramı içerisinde bulunduran bir olgudur. Göçün tüm bu kavramlar üzerinde doğrudan ya da dolaylı bir etkisi vardır (M. Baş, Molu, Tuna ve İ. Baş, 2017, s. 1681-1685).

Göç etmek durumunda kalan bireyler, gerek göç sürecinde, gerek göç öncesi karar aşamasında, gerek göç sonrası yaşanan zorlu süreçte (iş bulamama, eğitim hayatında aksaklık yaşama, gidilen ülkenin dilini ve sistemini bilmeme vb. nedenlerle) ekonomik sorunlar, kültürel uyum, dil problemi gibi sorunların yanısıra psikolojik sıkıntılar da yaşayabilmektedirler.

Sosyo-kültürel değişimlere yol açan göç ile birlikte bireyler ve aileler kendi yaşamları ile özdeşleşen yaşam kaynaklarından, alışkanlıklardan ve bazı değerlerden koparak aile yapılarını değiştiren etkilere maruz kalabilmektedirler (Cesur Kılıçaslan, 2006, s. 3). Göçün aile üzerindeki etkilerini daha iyi anlayabilmek için kısaca aile kavramına ve göç eden ailelerde kadının konumuna değinmek faydalı olacaktır.

İnsanlar, doğumdan ölüme kadar olan sürede birçok evreden geçerler. Çocukluk, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık vb. evrelere ayırdığımız bu dönemler, insanın yaşam döngüsü olarak adlandırılır. Aileler de tıpkı insanların yaşam evreleri gibi, evrelerden geçerler. Ailelerin yaşadığı bu evreler, aile yaşam döngüsünü oluşturur (Aile ve Tüketici Hizmetleri, 2011, s. 8-9). Ailenin ilk evresi ise, aile kavramının oluşmasıyla başlar.

Bir toplumda temel yapıyı oluşturan, görev ve rolleri birbirinden farklı ekonomi, din, eğitim, siyasal vb. belli başlı kurumlar bulunmaktadır. Aile kavramı da toplumun temel yapı taşını oluşturan; biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuki ve sosyal sorumlulukları olan ve kültürel mirasın nesilden nesile aktarıldığı bir kurumdur.

Bu kurum, diğer kurumlara temel teşkil eden önemli bir konumdadır. Çünkü tüm kurumlar, aile sistemi içinde gelişme gösterirler ve bağımsız hale gelirler (Merter, 1990, s. 1).

Göç ve aile kavramı birlikte düşünüldüğünde, göç sürecinin aile üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilerinin bulunduğu bilinmektedir. İki kavram beraber ele alındığında göçmen kadının aile içindeki rol ve sorumluluklarına da kısaca değinmek faydalı olacaktır. Ekonomiden sosyo-kültürel hayata, insanların her yönüne etkisi bulunan göçün; aile üyelerinin herhangi biri üzerindeki etkisi; bir birlik, grup veya topluluk olarak tanımlanan ailenin diğer bireylerini, aile içi iletişimi, aile içi rol dağılımlarını, ailenin karar alma sürecini, ailenin çevre ile olan ilişkilerini yani tüm aileyi etkileyebilmektedir. Aile içi konumu nedeniyle aile içi denge, ilişkiler ve ailenin çevre ile olan ilişkilerinde önemli bir noktada bulunan kadının rolü büyüktür. Göç ile beraber kadının rolünde yaşanan değişim, kadına halihazırda olan yükleri dışında yeni yük ve sorumluluklar da getirmiştir. Bu değişim aile içi denge ve ilişkilerde kadının rolünün ve konumunun daha da önemli hale gelmesini sağlamıştır (Yıldırım, 2007, s. 968-969). Ayrıca sosyal bir değişim aracı olan göç, zamanla kadının ve diğer aile bireylerinin düşünce yapılarında da değişimlere yol açmaktadır. Bu değişimler aile içi dinamikleri etkilemektedir. Ayrıca göçün etkisiyle aile üyelerinde yaşanan herhangi bir artış ya da azalış veya göç sonrasında toplumlar arası yaşanan etkileşimler göçmenlerin aile tipi üzerinde (geniş aileden çekirdek aileye, ataerkil aileden eşitlikçi aileye, çekirdek aileden parçalanmış aileye geçişler gibi) değişimlere neden olabilmektedir. Kısaca göç; ailenin ekonomisi, eğitimi, barınması, sağlığı, sosyal ve kültürel hayatı üzerinde etkiler bırakmaktadır ve bu etkiler zamanla göç eden ailelerin yapılarında; aile içi ilişkiler, çevre ile ilişkiler, ekonomik gelir, aile içi karar alma ve sorumluluklar, aile içi rol dağılımları, sosyal hayat, giyim-kuşam, yeme-içme alışkanlıkları vb. konularda değişim ve dönüşümler yaratabilmektedir (Dumon, 1989, s. 254-256).

Çalışma kapsamında, Suriye ve Yemen’de yaşanan iç karışıklıklar, savaş, siyasi baskı vb. nedenlerle İstanbul’a göç etmiş ve İstanbul/Beylikdüzünde

ikamet eden Yemenli ve Suriyeli 14 kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca sahada bulunulan süre içerisinde çalışma yürütülen toplumsal grupla kısmi zaman geçirilmiştir. Bu araştırma; yukarıda belirtilen nedenlerle İstanbul'a göç etmiş ve İstanbul/Beylikdüzü ilçesinde ikamet eden Suriyeli ve Yemenli göçmenlerin aile yapılarındaki değişim ve dönüşümleri; ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim, sağlık ve barınmaya ilişkin incelemeyi ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

### **Yöntem**

Suriye ve Yemen'de yaşanan iç karışıklıklar, savaş, siyasi baskı vb. nedenlerle İstanbul'a göç etmiş ve İstanbul/Beylikdüzü ilçesinde ikamet eden Suriyeli ve Yemenli göçmenlerin aile yapısındaki değişim ve dönüşümleri; ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim, sağlık ve barınmaya ilişkin inceleyen ve değerlendiren bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma alanı olarak İstanbul ili Beylikdüzü ilçesi seçilmesinin nedeni; araştırmacının yaşadığı ve tanıdığı bir bölge olması ve benzer bir çalışmanın daha önce bu bölgede yapılmamış olmasıdır.

### **Çalışma Grubu**

Araştırma İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde ikamet eden ve iç karışıklıklar, savaş, siyasi baskı vb. nedenlerle İstanbul'a göç etmiş olan Suriyeli ve Yemenli kadın göçmenleri kapsamaktadır. Kadınların evde bulunma olasılığının yüksek olması, müsaitlik durumları, ulaşılabilirlik durumları ve aile içindeki konumları göz önünde bulundurularak, aile yapılarındaki değişim ve dönüşümleri en iyi şekilde gözlemleyebilecekleri düşünüldüğünden görüşme yapılacak kişiler, kadınlardan seçilmiştir. Aile içerisinde birden çok kadın var ise, aile hakkında en detaylı bilgi verebileceği düşünülen kadın seçilmiştir. Bu kişinin, aile hakkında en detaylı bilgi verebileceği kanısına ise aileden fikir alınması ve saha çalışmaları esnasında yapılan kısmi katılımlı gözlemler aracılığıyla verilmiştir. Araştırma kapsamında görüşme yapılacak kadınlara amaçsal örneklem ve kartopu örneklem yöntemi ile ulaşılmıştır.

Amaçsal örneklem; yapılan araştırmaya uygun özelliklerdeki kişilere ulaşılarak detaylı bilgi edinilmesi amacıyla belirlenen örneklemdir (Erkuş, 2017, s. 138). Kartopu örneklem ise; araştırmaya dahil olması için belirlenen katılımcıların önerisi ve aracılığıyla diğer katılımcılara ulaştırılmasıdır. Böylece

katılımcı sayısı artarak süreç devam etmektedir (Şahin, 2014). İlk aşamada amaçsal örneklem yöntemi ile bir Yemenli (katılımcı 5) ve bir Suriyeli (katılımcı 3) kadın katılımcı belirlenmiştir. Sonrasında kartopu örneklem yöntemi ile belirlenen katılımcıların aracılığıyla diğer katılımcılara ulaşılmıştır.

Birçok nitel çalışma incelendikten sonra yeterli bir sayı olduğu düşünülen 15 kişiyle görüşülmesi planlanmıştır. Görüşmelerin akışı ve süre kontrolü amacıyla 2 pilot görüşme yapılmıştır. Verilerin analizinde kullanılmak üzere 11 ana görüşme yapıldıktan sonra, görüşmelerin doyum noktasına ulaşması nedeniyle görüşmeler kesilmiştir fakat sonrasında araştırmada çeşitliliği artırmak adına 3 kişiyle daha görüşme yapılarak 14'ü ana 2'si pilot görüşme olmak üzere toplamda 16 kişiye ulaşılmıştır. Ancak analizler ana saha sırasında görüşülen 14 kişi ile sınırlandırılmıştır.

### **Veri Toplama Araçları**

Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulardan faydalanılarak (görüşmenin akışı esnasında soru eklenebilir veya çıkarılabilir) araştırmacı tarafından yüz yüze yapılmış derinlemesine görüşmeler (her görüşme ortalama 60-70 dk.) aracılığıyla, sahada bulunulan 15.05.2019/31.08.2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmacının çok iyi düzeyde Arapça bilmesi nedeniyle görüşmeler katılımcıların ana dili olan Arapça dilinde gerçekleştirilmiştir. Bir çevirmen desteğine ihtiyaç duyulmamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmanın ilgili olduğu alt temalar (ekonomi ve iş hayatı, sosyo-kültürel yapı, eğitim, sağlık, barınma) düşünülerek hazırlanmıştır. Katılımcıların onayı alındıktan sonra, görüşmeler esnasında ses kaydı alınmıştır. Ana görüşmelerden önce görüşmelerin akışı, yarı yapılandırılmış görüşme formunun işlevselliği ve görüşmelerin ortalama süresi hakkında bilgi sahibi olma amacıyla 2 pilot görüşme yapılmıştır.

Derinlemesine görüşme; nitel araştırmalarda sık kullanılan, araştırılan konuyu tüm boyutlarıyla ele almayı sağlayan, daha çok açık uçlu soruların sorulup detaylı cevapların alınabildiği bir görüşme tekniğidir (Tekin, 2006, s. 101). Bu yöntem, katılımcılara direkt kendini ifade edebilme fırsatı verirken, araştırmacıya da katılımcıların hal ve hareketlerini, mimiklerini gözlemleyerek onların içinde buldukları duygu durumları hakkında fikir sahibi olabilme imkanı sunar (McCracken, 1988, s. 9). Bu nedenle derinlemesine görüşme, nitel yöntemin en güçlü tekniklerinden biridir (Tekin, 2006, s. 101).

Çalışmada, derinlemesine görüşme tekniğinin yanısıra yardımcı bir teknik olarak kısmi katılımlı gözlem tekniği de kullanılmıştır. Katılımlı gözlem; çalışma yürütülen topluluğun günlük yaşamına katılım ile gerçekleşir. Bu teknikte araştırmacı, araştırmasına konu olan bireylerle ve toplulukla o toplumun bir üyesi gibi zaman geçirerek; bu kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini, kültürel edimlerini, değer sistemlerini, rol, tutum ve davranışlarını gözlemleme imkanı bulur (Şen, 2006, s. 5-6).

Bu çalışmada araştırmacı, çalışma yürütülen toplumsal grupla, sahada bulunan süre içerisinde, tam zamanlı değil değişken süre aralıklarında grubu daha iyi tanıyabilmek ve grup hakkında daha fazla fikir sahibi olabilmek adına kısmi katılımlı gözlemlerde bulunmuştur. Bu süreç kayıt altına alınmamıştır.

### **Verilerin Analizi**

Yapılmış olan derinlemesine görüşmeler esnasında alınan ses kayıtlarıyla toplanan veriler, ses kayıtlarının dinlenmesi ile yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilen veriler önceden belirlenen belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde; demografik veriler, sosyo-ekonomik düzey, sosyo-kültürel yapı, eğitim, sağlık, Türkiye'ye geliş ve yerleşme süreci başlıkları altında kategorize edilerek analiz edilmiştir. Verilerin analizi esnasında herhangi bir analiz programından yararlanılmamıştır. Bu süreçte, yapılan görüşmelerin yazıya dökülmesi ile oluşturulan verilerden birebir kesitler alınarak betimsel analizden, verilerde yer alan kavram ve temalar arasında ilişkiler kurularak ve bu ilişkiler arasında karşılaştırmalar yapılarak sistematik analizden faydalanılmıştır (Kümbetoğlu, 2017, s. 154). Betimsel ve sistematik analiz sonucunda çözümlenen veriler, araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

### **Analiz Sonuçları**

Göçmenlerin aile yapısındaki değişim ve dönüşümler üzerine İstanbul/Beylikdüzü ilçesinde yürütülen saha araştırmasından elde edilen veriler, 6 ana tema altında toplanmıştır. Öncelikle katılımcılara ilişkin demografik veriler sunulmuştur. Daha sonra sosyo-ekonomik düzey, sosyo-kültürel yapı, eğitim, sağlık, Türkiye'ye geliş ve yerleşme temaları altında analiz sonuçlarına yer verilmiştir.



## Demografik Veriler

Bu başlık altında, araştırmanın katılımcılarına ilişkin demografik verilere 3 tablo halinde yer verilmiştir. İlk tablo katılımcıların yaşlarını, doğum yerlerini ve eğitim düzeylerini göstermektedir (Tablo 3-1).

Katılımcıların tamamının kadın olması nedeniyle, tabloda cinsiyet verisine ayrıca yer verilmemiştir. Katılımcıların gizliliklerinin korunması adına, katılımcılar yapılan görüşme sırasına göre numaralandırılmış ve “katılımcı” olarak adlandırılmışlardır. Katılımcılardan yapılan alıntılmalarda; parantez içerisinde katılımcının kaçınıcı katılımcı olduğu, yaşı ve nereli olduğu bilgisine yer verilmiştir.

Tablo 1

*Katılımcıların Yaşları, Doğum Yerleri ve Eğitim Düzeyleri*

<b>Katılımcılar</b>	<b>Yaş</b>	<b>Doğum Yeri</b>	<b>Eğitim Düzeyi</b>
Katılımcı 1	39	Şam/Suriye	Önlisans
Katılımcı 2	35	Halep/Suriye	Lisans
Katılımcı 3	31	Şam/Suriye	Ortaokul
Katılımcı 4	38	Şam/Suriye	Lise
Katılımcı 5	31	Sana'a/Yemen	Lisans
Katılımcı 6	43	Şam/Suriye	Lisans
Katılımcı 7	33	Şam/Suriye	Ortaokul
Katılımcı 8	38	Şam/Suriye	Lisans
Katılımcı 9	30	Sana'a/Yemen	Yüksek Lisans
Katılımcı 10	31	Sana'a/Yemen	Lisans
Katılımcı 11	31	Sana'a/Yemen	Lisans
Katılımcı 12	34	Sana'a/Yemen	Lisans
Katılımcı 13	42	Taiz/Yemen	Ortaokul
Katılımcı 14	39	Taiz/Yemen	Lise

Katılımcıların yaş aralığının geniş bir yelpazeye dağılmadığı (ağırlıklı olarak 30-40 yaş aralığında dağılım gösterdiği ve ortalama yaşın 36 olduğu) görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyleri kişi bazlı bakıldığında farklılık gösterse de, doğum yerlerine göre (ülke bazlı iki grup olarak; Suriye ve Yemen) ikiye ayrılan katılımcıların eğitim düzeylerinin birbirine paralellik gösterdiği söylenebilir.

Tablo 2

*Katılımcıların Medeni Durumu, Çocuk Sayıları ve Ailelerindeki Kişi Sayısı*

Katılımcılar	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Ailedeki Kişi Sayısı
Katılımcı 1	Evli	2	4
Katılımcı 2	Evli	5	7
Katılımcı 3	Evli	3	6
Katılımcı 4	Evli	3	5
Katılımcı 5	Bekar	-	4
Katılımcı 6	Evli	3	6
Katılımcı 7	Evli	3	5
Katılımcı 8	Evli	4	6
Katılımcı 9	Evli	-	2
Katılımcı 10	Evli	1	3
Katılımcı 11	Evli	1	3
Katılımcı 12	Evli	2	4
Katılımcı 13	Evli	2	5
Katılımcı 14	Evli	3	5

Katılımcıların büyük çoğunluğunun (12 katılımcı) evli ve en az bir çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Ailedeki kişi sayısı ortalama 4-5 kişidir.

Tablo 3

*Katılımcıların Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşadıkları Yer, Beylikdüzüne Gelmeden Önce Türkiye'de Yaşadıkları Yer, Türkiye'ye Geliş Tarihleri ve Beylikdüzüne Geliş Tarihleri*

Katılımcılar	Türkiye Öncesi Yaşanılan Yer	Beylikdüzü Öncesi Türkiye'de Yaşanılan Yer	Geliş Tarihi (Türkiye)	Geliş Tarihi (Beylikdüzü)
Katılımcı 1	Şam/Suriye	Başakşehir/İstanbul	Ağustos 2014	Eylül 2014
Katılımcı 2	Halep/Suriye	-	Temmuz 2016	Temmuz 2016
Katılımcı 3	Şam/Suriye	Esenyurt/İstanbul	Kasım 2013	Aralık 2014
Katılımcı 4	Şam/Suriye	-	Ağustos 2014	Ağustos 2014
Katılımcı 5	Sana'a/Yemen-Cidde/Suudi Arabistan	-	Ağustos 2016	Ağustos 2016
Katılımcı 6	Şam/Suriye- Beyrut/Lübnan	-	Temmuz 2015	Temmuz 2015
Katılımcı 7	Şam/Suriye	-	Eylül 2014	Eylül 2014
Katılımcı 8	Şam/Suriye	-	Mayıs 2014	Mayıs 2014
Katılımcı 9	Sana'a/Yemen- Riyad/Suudi Arabistan	-	Ekim 2016	Ekim 2016
Katılımcı 10	Sana'a/Yemen	-	Haziran 2016	Haziran 2016
Katılımcı 11	Sana'a/Yemen	-	Haziran 2016	Haziran 2016
Katılımcı 12	Sana'a/Yemen	-	Ağustos 2016	Ağustos 2016
Katılımcı 13	Taiz/Yemen	-	Eylül 2016	Eylül 2016
Katılımcı 14	Taiz/Yemen	Esenyurt/İstanbul	Temmuz 2016	Ekim 2016

Katılımcıların Türkiye öncesinde yaşadıkları yerler geçmişten günümüze doğru sıralanarak verilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (11 katılımcı) Türkiye’de ilk olarak İstanbul/Beylikdüzünde yaşamaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Suriye kökenli katılımcıların yoğunluklu olarak 2014, Yemen kökenli katılımcıların ise 2016 yılında Türkiye’ye geldikleri ve katılımcıların genelinin Türkiye’de ortalama 4-5 yıldır buldukları görülmektedir.

### **Sosyo-Ekonomik Düzeyde Düşme**

Katılımcılardan göç öncesi ve sonrası ekonomik durumlarını karşılaştırarak değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu (9 katılımcı), ekonomik olarak göç öncesi hayatlarının buraya kıyasla daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri duruma ilişkin şu sözleri söylemiştir:

Orada hayat daha yavaştı. Şartlarımız daha iyiydi. Ekonomik olarak daha rahattık. Yani her şeyimiz vardı. Evimiz, arabamız, rahat bir yaşantımız vardı. Gelirimiz bize yetiyordu. Gelirimiz ile tatile de gidebiliyorduk, gezebiliyorduk da. Burada hayat çok daha hızlı, hiç vakit yok ve yorucu. Burada eşim çok fazla çalışıyor fakat çok kazanamıyor. Geçinmeye çalışıyoruz ve eskisi kadar rahat değil hayat ekonomik olarak. Eşimin kazandığı parayı diğer maaş zamanına kadar yetindirmeye çalışıyoruz. Orada kazandığımız parayı hesap yaparak harcamazdık. İstediklerimizi alırdık ve kalanını biriktirirdik. Burada en önemli ihtiyaçlarımızı alırken bile sıraya koyuyoruz (Katılımcı 7, Suriye, 33).

Katılımcıların geriye kalanları ise (5 katılımcı) kendi ülkelerindeki ekonomik durumlarını savaş öncesi ve savaş dönemi şeklinde ele almıştır. Savaş öncesi durumlarını buraya göre daha iyi diye tanımlarken savaş döneminde şimdiye göre daha zor günler yaşadıklarını söylemişlerdir. Aşağıda bu durumdan bahseden bir katılımcının ifadelerine yer verilmiştir:

Orada hayat buraya göre daha ucuzdu ve biz oraya göre iyi kazanıyorduk. Orada kendi evimiz, arabamız ve bir dil okulumuz vardı. 2015 sonlarında ekonomik durumlar kötüye gitmeye başladı. 2016’da iç savaş başlayınca hayat tehlikeli olmaya başladı ve gıdaya bile ulaşmak zor oldu. Dil okulumuz yıkıldı. Zaten son zamanlarda öğrenci gelmiyordu. Birikmiş olan paramızın hepsini kurtaramadık bankadan. Her şey pahalınca orada çok para harcamak zorunda kaldık. Ekonomik olarak yaşam

zorlaştı fakat iç savaş öncesinde iyi kazanıyorduk elhamdülillah. Burası ise bizim için pahalı. Çünkü burada işim yok. Türklere bile iş yok. Eşim çok düşük ücretle kötü bir iş bulabildi. Eski birikimimiz var fakat ne kadar yeter bilmiyorum. Sürekli oradan harcamak istemiyoruz. Bir iş kurmalıyız ya da yeterli bir maaşlı iş... Kısacası hayat burada savaş sonrası Yemen'den daha iyi çünkü savaş yok fakat eski hayatımıza göre çok zor (Katılımcı 11, Yemen, 31).

Ayrıca göçün yaşam kalitesinde değişiklikler yarattığı düşünülerek katılımcılara göçün yaşam kalitelerini, ekonomik yönden (gıda tüketimi, sosyal hayata katılım vb. açılardan) nasıl etkilediği sorulmuş ve katılımcılardan bu durumu göç öncesi yaşantılarıyla kıyas yapmaları istenmiştir. Katılımcıların tamamı göçün, yaşam kalitelerini ekonomik olarak aşağıya çektiğine dair ifadeler kullanmışlardır. Görüşme yapılan katılımcılardan biri, göçün yaşam kalitelerine etkisini şu sözlerle dile getirmiştir:

Eee savaş öncesi her şey güzeldi. Savaş öncesi gezmeye, tatile gidebiliyorduk. Yani sosyaldik. Biz ailecek severiz gezmeyi, eğlenmeyi. Savaş sonrası hiçbir şey yapamadık. Kaçtık buraya geldik. Burada ancak balkona çıkıyoruz hava almaya (gülerek). Orada arabamız vardı istediğimiz yere gidiyorduk. İy başka ne desem ki, heh yemekleri sormuştun. Mesela yemek olarak aynı şeyleri yiyoruz. Ekmek biraz farklı. Aynı yemekleri yapıyoruz. Suriyeli marketler var ya yukarıda görmüşsündür, e aynı şeyleri satıyorlar zaten. Fark yok yani ama orada daha güzel yemekler yapabiliyorduk. Burada her şeye et katamıyoruz. Pazara çıkıyoruz her şey pahalı, kasaba gidebilene ne mutlu. E çocuklar okulda acıkıyor, buradan bir şey koysak çantalarına “anne diğer arkadaşlarım kantinden alıyor” diyorlar. Kantin hem pahalı hem sağlıksız. Onlara harçlık veriyoruz. Tost, simit, çips falan alıyorlar. Böyle basit bir harçlık bile etkiliyor (Katılımcı 3, Suriye, 31).

Aşağıda cümlelerine yer verilen katılımcı ise göç öncesinde Suriye’de, kendilerinin çevreye destek olduklarını fakat göç sonrası ilk zamanlarda çevreden sosyo-ekonomik destek aldıklarını ifade etmiştir:

Fabrikamız, evimiz ve arabamız vardı. Burada hiçbir şey bize ait değil. Orada ekonomik durumumuz buraya göre çok daha iyiydi.

Orada biz destek olurduk çevreye ama buraya ilk geldiğimiz günlerde bazı kişi ve kurumlardan gıda desteği ve elbise desteği aldık. (Gözleri dalarak) Alışık olmadığımız bir durum (Katılımcı 6, Suriye, 43).

Sosyo-ekonomik düzeydeki düşüşlerin yanı sıra dikkat çeken bir diğer nokta ise sınıf ve statü kayıplarıdır. Katılımcılara spesifik olarak sınıf ve statüye ilişkin bir soru sorulmamıştır. Fakat elde edilen analiz sonuçları neticesinde sınıf ve statü kayıpları yaşandığı anlaşılmaktadır. Alınan yanıtlarda katılımcıların hiç biri, göç öncesi yaşamlarında ekonomik bir sıkıntıdan söz etmemiştir. Yemenli katılımcıların hepsi göç öncesi ekonomik durumlarını iyi olarak belirtmişlerdir ve çoğunluğu (7 Yemenli katılımcıdan 4'ü), göç öncesinde oldukça zengin olduklarını ve üst düzey bir aileden geldiklerini (ailelerinden bahsederlerken; köklü, zengin, eğitilmiş, güçlü gibi ifadeler kullanarak) vurgulamışlardır. Aşağıda verilen katılımcıların cümleleri anlatılmak istenen durumu özetler niteliktedir:

Yemen'de hayatın çok güzel olduğunu söylemem fakat ekonomik olarak çok daha iyiydi elbette. Doğruyu söylemek gerekirse zengin ve köklü bir aileden gelmekteyiz. Ben Mimarım. Babam büyük bir iş adamı. Eski hükümet yanlısı. Artık yaşlandı babam. Hükümet devrilince, iç savaş olunca işler kötüye gitti. Bankadaki paramıza, bazı hesaplarımıza el konuldu. Ona rağmen iyiydi ekonomik olarak. Suudi Arabistan'a gitmek zorunda kaldık. Sonra savaş daha da büyüyünce ve yeni hükümetin baskıları artınca ve eşimle bazı problemler yaşayınca ben, kardeşlerim ve ailenin bir kısmı Türkiye'ye /İstanbul'a taşındık. Orada villamız, iyi işlerimiz vardı. Güzel bir arabam vardı. Eşim, Suudi Arabistan'da kaldı. Bana para yolluyor. Burada hayat tabii ki daha zor ve pahalı bizim için. Artık eski gücümüz yok. Sadece parayla ilgili değil. İşim yok mesela burada. Ufak tefek işler yapmaya başladım ama aynı değil (Katılımcı 9, Yemen, 30).

Yemen'de bir villa, iki araba ve güzel işlerimiz vardı. İyi maaşlarımız vardı. Oranın zengin ve eğitilmiş ailelerinden biriydik. Ben eczacıyım, kardeşim mühendis, annem öğretmen, babam ise iş adamıydı (Katılımcı 5, Yemen, 31).

## Sosyo-Kültürel Yapıda Değişim ve Dönüşüm

Katılımcıların göç öncesi ve göç sonrası sosyo-kültürel yapılarındaki değişimleri görebilmek adına katılımcılara; sosyal hayat, aile tipi, aile içi karar alma, aile içi sorumluluk ve rol dağılımları, çevreyle ilişkiler, dil ve iletişim, giyim-kuşam tarzları, yeme-içme alışkanlıkları ve evliliğe ilişkin sorular sorulmuştur. Aşağıda, sorulan sorulara ilişkin elde edilen verilere değinilmiştir.

Sosyal hayatın; çevre, dil, kültür, yaşanan yer ve ekonomik şartlara bağlı olarak değişkenlik gösterdiği ifade edilmiştir. Katılımcı 1, sosyal hayatla ilgili şunları söylemiştir:

Türkiye’de arkadaş yok, çevre yok, dil yok. Yaşam biçimi çok farklı, kültür farklı. Bir, bir buçuk yıl sonra çaya çağırdı komşular. Galiba ilk başlarda bizden korkuyorlardı. Yaşam hızlı İstanbul’da ve zor zamanlarda kimse yok yanımızda. Orada akrabalar, yakın arkadaşlar, tanıdıklar var ve kendi memleketin. Birlikte dışarı çıktığım arkadaşlarım vardı orada, ailele birlikte dışarda ve evde bolca zaman geçirebiliyordum. Ben resim çizmeyi seviyorum, sanatla uğraşmayı seviyorum. Bunlar için bolca vaktim vardı. Burada daha öncelikli düşünmem gereken şeyler oluyor. Önce ekonomik sorunların çözülmüş olması gerekiyor sosyal hayat için (Katılımcı 1, Suriye, 39).

Göçün aile tipi üzerinde etkisi olacağı düşünülerek araştırmanın katılımcılarına göç öncesi ve sonrası aile tipleri ve ailede kimlerle yaşadıkları sorulmuştur. Katılımcıların yarısı aile tiplerinde değişme olmadığını ve hala aynı aile üyeleriyle beraber yaşadıklarını belirtirken diğer yarısı ise göç sonrasında aile üyelerinde eksilme (vefat, ayrılma) veya artma (aileye yeni katılan üye; kayınbaba, kardeş vb.) olduğunu belirtmiştir. Bu durum bazı ailelerde, aile tiplerinin değişmesine (çekirdek aileden parçalanmış aileye, geniş aileden çekirdek aileye geçişler gibi) neden olmuştur.

Burada kendi ailele birlikte yaşıyorum ama orada annem, babam, tüm büyüklerle birlikte, hep beraber yaşadık. Aile apartmanımız vardı. Onlar gelmek istemediler ve orada kaldılar. Biz küçük ailemizle (kendi çekirdek ailesi) buraya geldik (Katılımcı 7, Suriye, 33).

Önceden ben ve eşim birlikte yaşadık. Eşim ile bazı sorunlar yaşadık. Boşanmadık fakat o Suudi Arabistan’da kaldı. Biraz böyle olsun

istedik. O, çok anlayışlı biri. Beni çok seviyor ama böyle olması gerekti. Eşimden ayrı yaşıyorum, kız kardeşlerimle birlikte bir evdeyiz (Katılımcı 9, Yemen, 30).

Katılımcıların çevre ile ilişkileri sorulduğunda, büyük çoğunluğu (10 katılımcı) komşularıyla ve şu anki ev sahipleriyle bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Göç öncesi çevre ilişkilerini, göç sonrası ile kıyas yaparak değerlendiren katılımcıların çoğu (8 katılımcı) çevre ile iletişimde bir bariyer olarak dil probleminden söz etmişlerdir. Kendi ülkelerinde komşulardan çok, akrabalar ve eski tanıdıklar/aile yakınları ile ilişkilerinin iyi olduğundan ve bu kişileri destek olarak gördüklerinden bahsetmişlerdir. Burada ise akrabaların pek olmadığına, komşuları destek olarak gördüklerine değinmişlerdir. Aşağıda katılımcı 7'nin konuya ilişkin cümlelerine yer verilmiştir:

Orada komşularla aramız yoktu. Yalnızca akrabalara giderdik. Burada komşulara daha çok gidiyoruz. Akraba çok yok zaten. Bizim gibi başka ülkelerden gelen komşularımız da var, Suriye'den gelen komşularımız da... Türk komşularımız da var. Çoğunluk Türk. Keşke Türkçe bilseydik. Anlıyorum biraz ama iletişim kurabilmem için yeterli değil. Bir şeye ihtiyacımız olduğunda komşulardan istiyorum. Öncelikle beni anlayan komşulardan istiyorum eğer onlarda yok ise diğer komşulara soruyorum. Burada komşularımız var çevremizde. Orada kendi kendimize yetebiliyorduk ya da bir şey lazım olduğunda akrabalarından temin edebiliyorduk. Burada onlar yok, komşular var (Katılımcı 7, Suriye, 33).

Suriyeli ve Yemenli ailelerin yeme-içme kültürlerinde yaşanan değişimler sorulduğunda 4 katılımcı herhangi bir değişim olmadığını belirtirken geriye kalan 10 katılımcı; porsiyonlarda küçülme, eskiye oranla daha fazla sebze tüketme, kullanılan malzeme kalitesinde değişim, restoranda yemek yeme alışkanlıklarında azalma, çocukların fast-food yemeye alışmaları gibi değişimler yaşandığından söz etmişlerdir.

Aynı şeyleri yapıyoruz aslında evde ama dışarıda yerken ve buradaki insanları görünce biz de biraz etkilendik. Belki biraz daha yeşillik ağırlıklı beslenmemizin arttığını söyleyebilirim. Ek olarak yemek çeşitleri ve porsiyonları azalttık (Katılımcı 9, Suriye, 30).

Çocukların biraz değişti. Okulda simit yemeyi çok seviyorlar. Patates çipsi, hamburger, tost sevmeye başladılar. Evde çok fazla yaptığım şeyler değil. Sağlıklı bulmuyorum ama çocuklar çok istedikleri zaman yapıyorum. Burada sebzeler ucuz ve güzel. Et fazlasıyla pahalı. Tavuk daha ucuz. Orada tavuk yerine daha çok et tükettirdik. Belki biraz o değişmiştir. Artık daha fazla tavuk tüketiyoruz. Sebze yemeği de yapıyorum. Sebze yemeklerinde hep et olurdu. Yemekler aynı fakat malzemeler ve tad biraz değişti. Tamamen aynı yapsam bile tadı aynı değil yemeklerin (Katılımcı 12, Yemen, 34).

Katılımcıların giyim-kuşamlarında yaşanan değişimlere bakıldığında ise, katılımcıların çoğunluğu (9 katılımcı) göç sonrasında giyim-kuşamlarında değişim yaşandığını ifade etmiştir. Yemenli katılımcıların tamamı, göç sonrasında ya kendi ya da çevrelerinin giyim kuşam tarzlarının değiştiğini ifade etmiştir. Yine Yemenli katılımcıların büyük çoğunluğu (7 Yemenli katılımcıdan 5'i) kendi ülkelerindeki ve Türkiye'deki giyim kuşam tarzlarını kıyaslarken "tek tip, çevre baskısı, abaya, renkli" kelimelerini kullanmışlardır:

Bu konuda çok değiştiğime inanıyorum. Orada, şeriat düzeni vardı. Abaya (ferace/siyah uzun elbise) giymek zorundaydık. Burada renkli de giyinebiliyoruz. Tek tip elbise giyinmekten çok daha iyi. Örtünmek istersek, hangi renk ya da nasıl örtüneceğimize karışan yok. Çevre baskısı yok. Başörtümü çıkartmak istediğimde de çıkartabiliyorum. Orada şeriat olmazsa bile bunu toplum baskısı yüzünden yapamazsınız. Gerçi burada da başörtümü bazen çıkardığımda bunu ailemden bilen yoktu. Bilseler onlar da beni yargırlarlar ama burada yaşam farklı ve İstanbul çok büyük. Dilediğim gibi giyinmek, istediğim gibi yaşamak istiyorum. Yetişkin bir birey olarak kendi kararlarımı verip kendi doğrularımı yapmak benim hakkım. Eğer abaya (ferace/siyah uzun elbise) giymek istiyorsam bunda özgür olabildiğim gibi açık giyinmek ya da renkli giyinmek de benim kararım. Bir dönem isteğim ile daha açık giyindim ve başörtümü çıkarttım. Sonra fikirlerim değişti ama kendi verdiğim kararlar nedeniyle asla pişman hissetmedim. Burada daha özgür hissetmek güzel bu konuda (Katılımcı 9, Yemen, 30).

Katılımcılara sosyo-kültürel yapıya ilişkin; Türkiye'ye geldikleri günden bu yana ne gibi iletişim sorunları yaşadıkları ve bu sorunlara ne tür çözümler ürettikleri sorulmuştur. Katılımcıların tamamı iletişim sorunu yaşadıklarını ve



bu sorunu çevre desteği (çocuklarının, aileden birinin, arkadaşlarının veya komşularının desteği) ile çözdüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca gerektiğinde işaretlerle anlaşmalarına değinmişlerdir:

İki arkadaşım var. En çok Nour bana tercüme konusunda yardımcı oluyor. Evlatlarım yüzde yüz Türkçe biliyorlar. Eşim yüzde 70, ben de biraz öğreniyorum ama tek iken zor oluyor. İşaret ile anlaşıyoruz. Onlar da işaret ile anlatıyorlar. Suphanallah öyle böyle anlaşıyoruz. Gerektiğinde ise o iki arkadaşımı çağırıyorum ve onlar tercüme ediyorlar ya da çocuklarım yanımda oluyor (Katılımcı 2, Suriye, 35).

Katılımcıların sosyo-kültürel yapısına ilişkin incelenen son konu ise, aile içi karar alma, aile içi sorumluluklar ve rol dağılımlarıdır. Göç sürecinin ve göç sonrası başlayan yeni hayatın, aile içi karar almaya olan etkisini görebilmek için katılımcılara; göç öncesi yaşantılarını göç sonrası yaşantılarıyla karşılaştırdıklarında, aile içi karar alma konusunda ne gibi değişiklikler olduğu sorulmuştur.

Katılımcıların çoğunluğu (8 katılımcı) göç öncesinde kendi ülkelerinde aile içi karar alma nasıl ise, göç sonrasında da aynı şekilde devam ettiğini belirtmişlerdir. Aile içi karar almada göç sonrası bir değişiklik olmadığını ifade eden katılımcıların çoğunluğu (8 katılımcının 6'sı), göç öncesinde de sonrasında da ortak olarak karar aldıklarına değinmişlerdir:

Hayır. Hep birbirimizle konuşarak ortak bir karar almaya çalışırdık. Şimdi de aynı şekilde karar alıyoruz (Katılımcı 4, Suriye, 38).

Karar alırken birlikte karar almaya çalışırdık. Eşim bana sorardı ama ben daha çok ona bırakırdım. Karar alırken fikrimi hep sorar. Ben de ona güvenirim. Şimdi karar almamız gerektiğinde biraz daha çok düşünüyoruz. Farklı bir ülkedeyiz ama yine eskisi gibi ortak karar veriyoruz (Katılımcı 8, Suriye, 38).

Göçün aile üzerindeki etkileri düşünülerek katılımcılara göç öncesi yaşantılarını, göç sonrası yaşantıları ile karşılaştırarak aile içi sorumluluk ve rol dağılımlarında ne gibi değişiklikler olduğu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı göç sonrasında sorumlulukların arttığını ifade ederken, büyük çoğunluğu (10 katılımcı) eşlerinin burada yoğun çalıştığını ve bu nedenle ev ve çocuklarla ilgili sorumluluklarının arttığını belirtmiştir. Eşlerinin yoğun çalışması sebebiyle

ev ve çocuklarla ilgili sorumluluklarının arttığını belirten katılımcılardan birinin ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

Eşim, oraya göre çok daha yoğun çalışıyor. Ev ile ilgilenen pek vakti yok. İşten gelince çok yorgun hissediyor. O nedenle ben de ev ile ilgili sorumlulukları üstleniyorum. Çocukla ilgili ve üstlenebileceğim her sorumluluğu üstlenmeye çalışıyorum. Hayat burada çok hızlı ve çok zor. Sorumluluklarım arttı. Orada işler daha kolay ve hızlıydı. Sorumlulukların çoğu eşimde olmasına rağmen bu kadar yorulmuyordu. Burada tek başımızayız ve bilmediğimiz bir sistemin içerisindeyiz. Yapacak çok iş var ve her iş çok detaylı. İstanbul çok büyük, dil problemimiz var. Sistem farklı. Orada kadın olarak ev alışverişi yapmam ayıp görülürken burada daha çok kadınların alışverişi yaptığını görüyorum. Kadınlar pazardalar, kadınlar fatura yatıyorlar, kadınlar daha çok sokaktalar. Burada bir işim olmamasına rağmen daha yorgun hissediyorum (Katılımcı 10, Yemen, 31).

### **Eğitim Hayatı**

Göçün, katılımcıların ve aile bireylerinin eğitim hayatlarına olan etkisini görebilmek adına katılımcılara, kendilerinin ve aile bireylerinin eğitim hayatlarına ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcılardan herhangi biri, Türkiye’de aile bireylerinde zorunlu eğitim-öğretim dönemini tamamlayamayan ya da eğitim-öğretim hayatına başlayamayan herhangi bir aile üyesinden bahsetmemiştir fakat 3 katılımcı, ekonomik sebepler ve/veya dil problemi nedeniyle üniversite eğitimine başlayamayan veya devam edemeyen çocuklarının olduğunu ifade etmiştir. Aşağıda bu katılımcılardan birinin sözlerine yer verilmiştir:

Oğlum üniversiteye gidiyordu fakat buraya gelince bırakmak zorunda kaldı ve burada devam edemedi. Çalışıyordu fakat işten çıkartıldı. İş arıyor, yani maalesef (gözleri dolarak) o çalışmadığı zaman zor oluyor (...) Yemen’de sadece eşim çalışıyordu ve patrondu. Burada işten çıkarılmadan önce oğlum da babası gibi eve kazanç sağlıyordu, yine sağlayacak inşallah (...) Bankada biraz kurtarabildiğimiz paramız var fakat geleceğimizi bilmiyoruz. O paradan harcama yapmak istemiyoruz. Kızım liseyi bitirdikten sonra üniversiteyi kazandı ama ağabeyinin işten çıkarıldığı döneme denk

geldi. Kayıt yaptırdı ama başlamadı. Diğer dönem başlayacak inşallah (Katılımcı 14, Yemen, 39).

### **Sunulan Sağlık Hizmetinin Karşılaştırılması**

Katılımcılarından; Türkiye’de sunulan sağlık hizmetini, kendi ülkelerinde sunulan sağlık hizmeti ile karşılaştırarak değerlendirmeleri ve bu konuda Türkiye’de yaşadıkları sorunları anlatmaları istenmiştir.

Katılımcıların tamamı ifadelerinde, Türkiye’de sağlık hizmetinin kendi ülkelerine göre daha iyi olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (11 katılımcı), sağlık hizmetlerine ilişkin sorun yaşamadıklarını söylemiştir. Suriyeli katılımcıların tamamı, kendi ülkelerinde özel hastane ve muayeneleri tercih ettiklerinden ve devlet hastanelerinin kötü olduğundan söz etmiştir. Yemenli katılımcılardan da, Yemen’deki devlet hastanelerinin kötü olduğunu ve özel hastaneleri tercih ettiklerini ifade edenler olmuştur. Yemenli katılımcıların tamamı ifadelerinde, sağlık hizmetinin ekonomik yönüne vurgu yapmıştır. Yemenli katılımcılar arasında, sağlık hizmetinin Suriyeliler için ücretsiz olduğunu ve bu hizmetin kendileri için ücretli olduğunu belirten ve bu durumu eleştirenler olmuştur. Aşağıda Suriyeli bir katılımcının Türkiye’de sunulan sağlık hizmeti ile ilgili yorumlarına yer verilmiştir:

Burada doktorların daha iyi olduğunu biliyorum. Savaş öncesi annemin bir sağlık sorunu için buraya gelmiştik. Suriye’de devlet hastaneleri çok kötü. Özel hastaneler daha iyi fakat paralıdır. Suriye’de özel muayenelere giderdik. Burada devlet hastaneleri ücretsiz. Bu çok güzel bir şey ve doktorlar iyi. Burası daha kaliteli. Özel hastaneler lüks oteller gibi. Çok pahalıdır ama parası olanlar için iyi. Paranız yoksa da devlet hastanelerindeki doktorlar da ilgili. Suriye’de devlet hastanesine giderseniz hastalıktan ölebilirsiniz (Katılımcı 8, Suriye, 38).

Suriyeli göçmenlerle aynı sebepten ötürü burada olduklarını belirterek sağlık hizmetlerini değerlendiren Yemenli bir katılımcı konuya ilişkin şunları ifade etmiştir:

Buradaki hastaneler çok daha konforlu ve güzel. Özel hastaneler otel gibi ama bizim için çok pahalı. Yemen’de sağlık hizmeti için az bir ücret ödüyorduk. Burada biz yabancı olduğumuz için hastaneye gidersek çok para ödemek zorunda kalıyoruz. Paranız varsa çok iyi

hizmet alabiliyorsunuz özel hastanede. Devlet hastaneleri o kadar iyi değil çünkü çok sıra bekleniyor ama bildiğim kadarıyla Suriyeli ve Türkler için ücretsiz. Türkler için ücretsiz olmasını anlıyorum fakat Suriyeliler neden buradaysa biz de aynı sebepten buradayız. Biz çok fazla para öderken onların bedava muayene olmaları hak değil. Bizim için de ücretsiz olmasını istedim. Burası zengin bir ülke, şartlar daha iyi ama bizim için çok pahalı (Katılımcı 13, Yemen, 42).

### **Türkiye’ye Geliş ve Yerleşme Süreci**

Katılımcıların tamamı Türkiye’de yaşayan tanıdıklarının ve/veya akrabalarının aracılığı ile İstanbul’a geldiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar geliş ve yerleşme süreçlerinden söz ederlerken; emlakçı, internet, akraba ve tanıdık desteklerine değinmişlerdir. Katılımcılara yaşanan yeri seçme sebepleri sorulduğunda verilen cevaplarda sıklıkla “işyerine yakınlık, uygun kira, akraba ve tanıdıklara yakın olma” gibi ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. Katılımcıların tamamı göç öncesinde kendi evlerinin olduğuna değinirken katılımcılardan sadece biri (katılımcı 5) göç sonrasında oturdukları evin kendilerine ait olduğunu belirtmiştir. Bu süreci ilk defa yaşamadığını, göç ettikleri başka bir ülkeden tekrar göç ederek İstanbul’a geldiklerini belirten katılımcılar da (katılımcı 5, katılımcı 6, katılımcı 9) olmuştur. Aşağıda, Türkiye’ye geliş ve yerleşme sürecini anlatan bir katılımcının cümlelerine yer verilmiştir:

İstanbul’a gelmeden önce çok düşündük. Kaçmamız gerektiğine emindik fakat neresi olabilir diye çok düşündük. Kültürümüze daha yakın ve dilimizin aynı olduğu ülkeleri deneyecektik fakat böyle bir karar verdiğiniz zaman ve bu kararı vermek zorundaysanız her şeyi detayına kadar düşünmek zorundasınız ama buna zamanınız yok. Sadece canınızı kurtarmak için kaçmak zorunda olduğunuz zamanlar oluyor. Kurtarabileceğiniz en değerli şeyleri alıp gelmek zorunda kalıyorsunuz. Umarım Allah bir daha yaşatmaz. Türkiye’nin göç edenlere karşı politikalarını izliyorduk ve burada tanıdıklarımız vardı. Bazı Arap ülkeleri dil ve kültür olarak daha yakın olsa bile orada rahat hissedemeyeceğimizi ve dışlanacağımızı düşündük. Burası daha modern bir ülke. İkamet almak çok zor değil. Kültür biraz farklı olsa da çok farklı değil. İnternet üzerinden çok bilgiye ulaşılabilir. Evi de gelmeden önce tanıdıkların desteğiyle bulduk.

Önce eşim geldi, evi kiraladı. Daha sonra ben ve Ali (oğlu) geldik (Katılımcı 11, Yemen, 31).

### Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcılara; demografik, ekonomik, sosyo-kültürel yapı, eğitim, sağlık, Türkiye'ye geliş ve yerleşmeye ilişkin sorular sorulmuştur ve alınan cevaplardan elde edilen veriler analiz edilerek; demografik veriler, sosyo-ekonomik düzey, sosyo-kültürel yapı, eğitim, sağlık, Türkiye'ye geliş ve yerleşme başlıkları altında analiz sonuçları bölümünde verilmiştir. Demografik veriler dışındaki beş başlık ana temaları oluşturmaktadır. Göçün, sunulan beş ana tema üzerinden göçmenlerin hayatlarını etkilediği görülmüştür.

Göçün, göçmenlerin hayatlarını sosyo-ekonomik yönden olumsuz etkilediği ilk ana temadan elde edilen önemli bir bulgudur.

Zorunlu durumlar nedeniyle yaşadıkları yerleri terk eden göçmenler, ülkelerinde elde ettikleri imkan ve kaynakları; evlerini, iş yerlerini, çalıştıkları işleri, statülerini kaybederek gelmektedirler (Ekren, 2013).

Nitekim katılımcıların tümü, göç sonrasında ekonomik kayıplar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yemenli katılımcılar arasında kendi ülkesinde zengin, köklü, güçlü ailelere sahip olduklarını ifade edenler olmuştur fakat göçün sadece ekonomik değil birçok etkisinin olduğu görülmüştür. Sınıf ve statü kaybı da bunlardan biridir. Colic-Peisker (2003)'in de ifade ettiği gibi; göç, işsizlik, statü kaybı vb. birçok zorluğu beraberinde getirmektedir ve zorunlu göç esnasında, göçmenlerin eski kimliklerine yerleşmiş olan meslekleri, statüleri, işleri kaybolur.

Araştırmanın ikinci ana teması sosyo-kültürel yapıya ilişkin konuları içermektedir ve bu ana temadan elde edilen en önemli bulgu; göçün katılımcıların sosyo-kültürel yapılarında değişim ve dönüşümler yarattığıdır.

Bireylerin, ailelerin ve toplulukların bir bölgeden başka bir bölgeye geçişi sonucu ortaya çıkan ve sosyal bir değişim sürecini içinde barındıran göç, çeşitli faktörleri de beraberinde getirmektedir. Bu faktörlerden biri, kültürel ve sosyal uyum sürecidir. Bu süreçte birtakım değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır (Tuzcu ve Bademli, 2014, s. 56). Katılımcıların sosyal hayatlarında, çevre ile

ilişkilerinde, yeme-içme kültürlerinde, giyim-kuşam tarzlarında, aile tiplerinde, aile içi karar alma süreçlerinde, aile içi sorumluluk ve rol dağılımlarında değişim ve dönüşümler yaşandığı görülmüştür. Göçün etkisiyle sosyo-kültürel yapıda yaşanan değişimler, katılımcıların hem dış çevre ile olan ilişkilerini hem de aile içi denge ve dinamiklerini değiştirmiştir.

Araştırmanın üçüncü ana teması eğitimidir. Günümüzde Türkiye’de, 1.74 milyon göçmen çocuk bulunmaktadır. Okul çağındaki çocukların 645 bini okula kayıtlı iken 400 bini okul çağında olmasına rağmen eğitim alamamaktadır (UNICEF, 2019). Türkiye’de göçmen çocukların yaşadıkları en büyük sorunlardan biri, eğitime erişememe sorunudur. Göçmen çocukların önlerinde birçok engel bulunmaktadır. Dil problemi, bu engellerden biridir. Bu sorun göçmen öğrenciler ile öğretmenler arasında iletişim problemlerine neden olmaktadır. Bir diğer önemli engel ise okul masrafları, ulaşım masrafları gibi ekonomik sorunlardır. Bu sorunların dışında kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi, göç etkisiyle yaşanan travmalar, sosyal dışlanma vb. sorunlar da göçmen çocukların eğitim hayatlarında engel teşkil edebilmektedir ve bu gibi engeller göçmen çocukların okul hayatına başlayamamalarına veya okul hayatını yarıda bırakmalarına neden olabilmektedir (Karaağaç ve Güvenç, 2019, s. 532-537).

Bu çalışmadan elde edilen analiz sonuçları; literatürün aksine katılımcıların çocuklarının herhangi birinde göç nedeniyle; zorunlu eğitim hayatına başlayamama, zorunlu eğitim hayatını yarıda bırakma ya da devam edememe gibi bir sorun yaşanmadığını göstermiştir. Literatürle örtüşmeyen bu bulgunun araştırmada kullanılan kartopu örneklem tekniğinin en büyük dezavantajı olan kümeleme yanlılığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak ekonomik sebepler ve dil problemi nedeniyle üniversite eğitimine başlayamayan ya da devam edemeyen gençlerin olduğu da çalışmadan elde edilen bir diğer bulgudur.

Araştırmanın dördüncü ana teması sunulan sağlık hizmetleri konusunu ele almaktadır. Kocadal, Tekin, Gökşin ve Erbaş’ın (2019) göçmenlere uygulanan sağlık politikaları çalışmasında Türkiye’de geçici koruma altındakilere sağlanan sağlık hizmetlerinin geniş olduğu ve risk grubu olarak değerlendirilen çocuk, engelli, hamile vb. kişilere sunulan sağlık hizmetinin kendi vatandaşına sunulandan farklı olmadığı görülmektedir. Katılımcıların tamamı Türkiye’de sunulan sağlık hizmetlerinin kendi ülkelerine göre daha iyi olduğunu ifade etmiştir. Ancak Suriyeli katılımcılar sağlık hizmetlerinin ücretsiz olmasından

memnuniyetlerini dile getirirken Yemenli katılımcılar sağlık hizmetlerinin ekonomik yönüne vurgu yaparak ücretlerin pahalılığında söz etmişlerdir. Devlet hastanelerinde, Suriyeli göçmenlere sağlık hizmetlerinin ücretsiz sunulmasının sebebi Suriyeli göçmenlerin “geçici korunma statüsüne” sahip olmalarıdır. Yemenli göçmenler ise “yabancı” statüsündedirler.

Geçici koruma, kitlesel akın göçleri karşısında acil çözümler bulmak amacıyla geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde, kitleler halinde ülke sınırlarına gelen bireylere statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Yabancı; ülke vatandaşı olmayan kişidir. Bu kişiler ülkemizde geçerli bir sebeple vize ya da vize muafiyetinin tanıdığı süreden daha fazla kalmak isterlerse ikamet başvurusu yapmak zorundadırlar (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Suriyeli katılımcıların ve Yemenli katılımcıların göç sebepleri aynı olsa da, Suriyeli katılımcılar kitlesel göç ile geldikleri için “geçici koruma statüsüne” alınmışlardır. Yemenli göçmenler ise turist vizesi alarak geldikleri için “yabancı” statüsündedirler.

Araştırmanın son ana teması, Türkiye’ye geliş ve yerleşmeye ilişkin analiz sonuçlarını içermektedir. Katılımcıların tamamının bağlantılı göç ile geldikleri, araştırmanın son ana temasından elde edilen önemli bir bulgudur.

Bağlantılı göç, daha önceden o ülkeye göç etmiş kişinin ailesinden, akrabalarından veya çevresinden birinin veya birkaçının, kişinin/ailenin yaşadığı ülkeye göç etmesi ile gerçekleşir ve bu süreçte gelişmiş iletişim, ulaşım ve haberleşme ağları etkili olmaktadır. Bağlantılı göç sürecinde bireyin ya da ailenin bağımsız olarak verdiği bir göç kararından söz edemeyiz. Bağlantılı göç sürecinde bireyin ya da ailenin kararları üzerinde çevre ilişkileri ve sosyal ağlar etkili olmaktadır (P. İlkaracan ve İ. İlkaracan, 1998, s. 307). Aynı şekilde göçmenlerin yaşanılan yer seçiminde sosyal ağların ve çevre ilişkilerinin, ekonomik sebeplerle birlikte, aile kararlarında ve seçimlerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır.

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından beri varolan toplumu ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi olarak etkileyen bir yer değiştirme hareketidir. Göç

ile dil, din, gelenek, görenek, kültür gibi pek çok açıdan birbirinden farklı hayatlara sahip insanlar aynı çatı altında yaşamak zorunda kalmaktadır ve bu süreç değişimi beraberinde getirmektedir (Baş ve ark., 2017, s. 1681).

Suriye ve Yemen’de yaşanan iç karışıklıklar, savaş, siyasi baskı vb. nedenlerle İstanbul’a göç etmiş ve İstanbul/Beylikdüzü ilçesinde ikamet eden Suriyeli ve Yemenli göçmenlerin aile yapıları üzerindeki etkileri konu alan bu araştırmanın sonucunda; göçün, katılımcıların hayatında ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim, sağlık ve barınma sürecine ilişkin etkiler yarattığı görülmüştür. Bu etkiler katılımcıların aile yapısında; aile içi dengelerinde, aile içi ilişkilerinde ve ailenin çevre ilişkilerinde, aile tipinde, aile içi sorumluluklarda ve aile içi rol dağılımlarında değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına sebep olmuştur.

---

**Hakem Değerlendirmesi:** Dış bağımsız.

**Çıkar Çatışması:** Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

**Finansal Destek:** Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

**Peer-review:** Externally peer-reviewed.

**Conflict of Interest:** The authors have no conflict of interest to declare.

**Grant Support:** The authors declared that this study has received no financial support.

---



## Kaynakça/References

- Aile Yapısı (2011). Erişim 15.11.2019, Aile ve Tüketici Hizmetleri: [http://megep.meb.gov.tr/mte\\_program\\_modul/moduller\\_pdf/Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1.pdf](http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1.pdf)
- Aksu, H. ve Sevil, Ü. (2010). Göç ve kadın sağlığı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 133-138.
- Baş, M., Molu, B., Tuna, H. ve Baş, İ. (2017). Göç eden ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik değişiminin kadın ve çocuk yaşamına etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 6(3), 1680-1693.
- Cesur Kılıçaslan, S. (2006). *İnegöl Bölgesi'nde Yaşayan Bulgaristan Göçmeni ve Yerli Ailelerin Aile Yapısı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile ve Tüketici Anabilim Dalı, Ankara.
- Chimhowu, A., Piesse, J., ve Pinder, C. (2005). The socioeconomic impact of remittances on poverty reduction. *Remittances: Development impact and future prospects*, 83-102.
- Colic Peisker, V. (2003, 2-5 October). *Identity Loss and Reconstruction in Forced Migration: The case of Bosnian Refugees in Australia*. Erişim 09.12.2019, Murdoch University: <http://researchrepository.murdoch.edu.au/id/eprint/20757>
- Dağışan, E. ve Aydın, S. (2017). Geçmişten günümüze göç II. *Göçün sosyal hayata yansımaları: 93 Harbi Dönemi'nde Oltu'dan Tokat'a bir göç hikayesi* (ss.737-745). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- De Tapia, S. (2004). Introduction to the Debate: Identification of Issues and Current and Future Trends of Irregular Migration in Transit Countries, Proceedings of the Regional Conference on Migration: Migrants in the Transit Countries: Sharing Responsibilities in Management and Protection, İstanbul.
- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye'de göçmenlerin sosyal dışlanması: İstanbul hazır-giyim sanayinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 28-48.
- Deniz, O. (2015). Ortadoğu ve Asya kökenli göçmenlerin göç güzergahında Türkiye opsiyonu. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 209-231.
- Dumon, W. A. (1989). Family and Migration. *International Migration*, 27(2), 251-270.
- Ekren, N. (2013, 19 Aralık). *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Boyutlarıyla Suriyeli Mülteciler Paneli*. Erişim 09.12.2019, İstanbul Ticaret Üniversitesi: <https://ww4.ticaret.edu.tr/komsuulkeler/wp-content/uploads/sites/65/2015/05/Suriyeli-M%c3%bcmlteciler-Paneli.pdf>
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.
- Erkuş, A. (2017). *Bilimsel Araştırma Süreci*. İstanbul: Seçkin.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2015, 2 Şubat). *Kitlesel Akınlar*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Erişim 07.09 2019, <https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar>

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019). *Geçici Koruma Hakkında*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Erişim 15.12.2019, <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019). *Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Erişim 15.10.2019, <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi>
- Günay, E., Atılğan, D. ve Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.
- İlkkaracan, P. ve İlkkaracan, İ. (1998). 1990'lar Türkiye'sinde kadın ve göç. O. Baydar (Ed.), *Bilanço 98: 75 yılda köylerden şehirlere* (ss.305-322). Numune Matbaası: Tarih Vakfı Yayınları.
- Jehoel Gijsbers G. ve Vrooman C. (1997). Explaining social exclusion: A theoretical model tested in the Netherlands. Erişim 15.11.2019, The Netherlands Institute for Social Research: [https://www.researchgate.net/publication/236981206\\_Explaining\\_Social\\_Exclusion\\_A\\_Theoretical\\_Model\\_Testedin\\_The\\_Netherlands](https://www.researchgate.net/publication/236981206_Explaining_Social_Exclusion_A_Theoretical_Model_Testedin_The_Netherlands)
- Karaağaç, F. C. ve Güvenç, H. (2019). Resmi ilkokullara devam eden Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 532-568.
- Kocadal, F. ve Tekin, N. ve Gökşin, S. ve Erbaş, U. (2019). *Göçmenlere uygulanan sağlık politikaları*. Erişim, 23.09.2020, Konak Sağlık ve Sosyal Bilimler Dergisi: <https://konakdergisi.hayatvakfi.org.tr/2019/04/24/gocmenlere-uygulanan-saglik-politikalari/>
- Koç, M. ve Görücü, İ. ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli sığınmacılar ve istihdam problemleri. *Birey ve Toplum*, 5(9), 63-93.
- Kümbetoğlu, B. (2017). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. (5.b.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- McCracken Grant, D. *The Long Interview*, Sage Publications, London, 1988.
- Memiş, H. (2015). İç savaş nedeniyle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin oluşturduğu sosyo-ekonomik algılar üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52), 100-114.
- Merter, F. (1990). *1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliğinde sosyal dışlanma sorunu ve mücadele yöntemleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3(6), 51-106.
- Sayın, Y. ve Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Sır, A. ve Bayram, Y. ve Özkan, M. (1998). Zoraki iç göçün ruh sağlığına etkileri üzerine bir ön çalışma. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1(2), 83-88.

- Şahin, B. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri (4. Baskı). A. Tanrıöğen (Yay. Haz). Metodoloji (ss. 111-130). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şen, T. (2006, Mayıs). *Katılarak gözlem tekniği*. Erişim, 20.10.2019, T.C. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Teftişi, Ekonomisi ve Planlaması Anabilim Dalı: <http://docplayer.biz.tr/4689277-T-c-ankara-universitesi-egitim-bilimleri-enstitusu-egitim-yonetimi-teftisi-ekonomisi-ve-planlamasi-anabilim-dali-katilarak-gozlem-teknigi-tuba-sen.html>
- Tekin, H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.
- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Göçün psikososyal boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 56-66.
- UNECE (2012). *Measuring Hard-to-Count Migrant Populations: Importance, Definitions and Categories*. Erişim 15.10.2019, [https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.10/2012/WP\\_9\\_UNECE.pdf](https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.10/2012/WP_9_UNECE.pdf)
- UNHCR (2014). *Turkey Syrian refugee daily strep Retrieved September 18, 2018*. Erişim 16.10.2019, <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/39249>
- UNICEF (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar*. Erişim 12.12.2019, <https://www.unicef.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>
- Üstübcü, A. (2011). *Türkiye'ye yönelik kadın göçü: seks işçileri ve ev içi hizmetlilerin kişisel güvenlik sorunlarını ilişkilendirmek*, Erişim 13.10.2019, Academia: <https://ku.academia.edu/AysenUstubici/Papers>
- Weiner M. ve Rainer, M. (1997). Migrants, refugees and foreign policy: Prevention and intervention strategies. *Third World Quarterly*, 18(1), 25-51.
- Yıldırım, K. (2007). *Göçün aile üzerindeki etkisi*. Erişim 14.10.2019, <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YILDIRIM-Kaz%C4%B1m-G%C3%96%C3%87%C3%9CN-A%C4%B0LE-%C3%9CZER%C4%B0NDEK%C4%B0-ETK%C4%B0S%C4%B0.pdf>
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685-1704.

## EK 1.

### YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

#### DEMOGRAFİK SORULAR

1. Yaşınız:
2. Eğitim Düzeyiniz:
3. Medeni Durumunuz:
4. Türkiye'ye geliş tarihiniz:
5. Beylikdüzü'ne geliş tarihiniz:
6. Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığınız yer:
7. Beylikdüzü'ne gelmeden önce Türkiye'de yaşadığınız yer:
8. Ailenizdeki kişi sayısı:
9. Çocuk sayınız:

#### GÖÇMENLERİN AİLE YAPISINDAKİ DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMLERE İLİŞKİN SORULAR

##### A. Ekonomi ve İş Hayatına İlişkin Sorular

**1. Göç sonrası yaşantınızdaki ekonomik durumunuzu göç öncesi yaşantınızdaki ekonomik durumunuz ile karşılaştırarak değerlendiriniz.**

- 1.1. Şu anda aile bireylerinden kimler çalışmaktadır, göç öncesinde kimler çalışmaktaydı?
- 1.2. Göç öncesi ve sonrasında çalışılan işlerde herhangi bir değişiklik oldu mu, olduysa ne gibi değişiklikler oldu?
- 1.3. Göç öncesinde yatırım yapıyor muydunuz, yapıyordusanız ne gibi yatırımlar yapıyordunuz?
- 1.4. Göç sonrasında yatırım yapıyor musunuz, yapıyorsanız ne gibi yatırımlar yapıyorsunuz?

- 1.5. Göçün yaşam kalitenizi, ekonomik yönden (gıda tüketimi, sosyal hayata katılım vb. açılardan) nasıl etkilediğini göç öncesi yaşantınızla kıyaslayarak değerlendiriniz.

## **B. Sosyo-Kültürel Yapıya İlişkin Sorular**

### **2. Göç sonrası sosyal hayatınızı; yakın çevre ile ilişkiler, yeme-içme, gezme-görme, eğlence vb. açılardan göç öncesi yaşantınız ile karşılaştırarak değerlendiriniz.**

- 2.1. Yaşadığınız aile tipini (kimlerle birlikte yaşadığınızı) göç öncesi ve göç sonrasıyla karşılaştırarak anlatınız.
- 2.2. Çevrenizle olan ilişkilerinizi; dayanışma, komşuluk ilişkileri vb. açılardan göç öncesi yaşadığınız yer ile karşılaştırarak değerlendiriniz.
- 2.3. Göç öncesi yaşantınızdaki yeme-içme kültürünüzü, göç sonrası yaşantınızdaki yeme-içme kültürünüzle karşılaştırınca herhangi bir değişiklik oldu mu? Olduysa ne gibi değişimler olduğunu anlatınız.
- 2.4. Göç öncesi yaşantınızdaki giyim-kuşam tarzınızı, göç sonrası yaşantınızdaki giyim-kuşam tarzınızla (kendiniz, aile bireyleriniz ve yakın çevreniz açısından) karşılaştırınca değişimler olduğunu düşünüyor musunuz? Olduysa ne gibi değişimler olduğunu anlatınız.
- 2.5. Giyim-kuşam konusunda Türkiye’de herhangi bir sorun yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne gibi sorunlar yaşadığınızı anlatınız.
- 2.6. Türkiye’ye geldiğiniz günden bu yana iletişim sorunları yaşadınız mı, yaşadıysanız genel olarak ne gibi iletişim sorunları yaşadınız? Bu sorunlara ne tür çözümler ürettiniz?
- 2.7. Göç öncesi yaşantınız ile karşılaştırma yaptığımızda, evlilik ile ilgili uygulama ve düşüncelerinizde değişiklikler oldu mu, olduysa ne gibi değişiklikler oldu?
- 2.8. Göç öncesi yaşantınız ve göç sonrası yaşantınızı karşılaştırdığımızda; aile içi karar alma konusunda herhangi bir değişiklik oldu mu, olduysa ne gibi değişiklikler oldu?

- 2.9. Göç öncesi yaşantınız ve göç sonrası yaşantınızı karşılaştırdığınızda; aile içi sorumluluk ve rol dağılımında herhangi bir değişiklik oldu mu, olduysa ne gibi değişiklikler oldu?

### **C. Eğitim Hayatına İlişkin Sorular**

**3. Ülkenizdeki eğitim sistemini düşünerek buradaki eğitim sistemini (varsa burada yaşadığınız sorun ve zorlukları da anlatarak) değerlendiriniz.**

- 3.1. Göç sonrasında ailenizde eğitim-öğretim hayatına kimler devam etmektedir?
- 3.2. Ailede eğitim-öğretim hayatına ara veren veya eğitim-öğretim hayatını bırakan/bırakmak zorunda kalan bireyler oldu mu? Olduysa sebepleri ile birlikte açıklayınız.
- 3.3. Ailenin şu anda çalışan bireyi/bireyleri (varsa), eğitimini aldığı alanda mı çalışmaktadır?

### **D. Sağlık İlişkin Sorular**

**4. Türkiye’de size sunulan sağlık hizmetini önceden yaşadığınız yerde aldığınız sağlık hizmeti ile karşılaştırarak değerlendiriniz.**

- 4.1. Sağlık hizmetleri ile ilgili herhangi bir sorun yaşadınız mı, yaşadıysanız ne gibi sorunlar yaşadınız ve bu sorunlara ne gibi çözümler ürettiniz?

### **E. Barınmaya İlişkin Sorular**

**5. Türkiye’ye geldiğinizde barınma süreciyle ilgili nasıl bir yol izlediğinizi (yaşadığınız zorluk ve sorunları göz önünde bulundurarak) anlatınız.**

- 5.1. Türkiye’ye geldikten sonra yaşadığınız yeri sıklıkla değiştirdiniz mi? Burası kaçınıcı eviniz?
- 5.2. Şu anda yaşadığınız yeri neye göre seçtiniz, burayı seçmenizin sebepleri nelerdir?
- 5.3. Yaşadığınız yer size mi ait, kira mı? Yaşadığınız yeri, önceki yaşam alanıyla; ışık alma, yükseklik, büyüklük, ferahlık, merkeze yakınlık vb. açılardan değerlendiriniz.

5.4. Yaşadığınız yerde, komşularla ya da ev sahibi ile (kiracı iseniz) herhangi bir sorun yaşadınız mı? Yaşadıysanız ne gibi sorunlar yaşadığınızı anlatınız.

**Katılımınız için teşekkürler...**